

УДК 349.2(477)

Д. М. Кравцов, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Правове регулювання зайнятості у сфері грального бізнесу

З 25 травня 2009 року в Україні, виходячи з конституційних принципів пріоритету прав і свобод людини і громадянина, захисту моральності та здоров'я населення, заборони використання власності на шкоду людині і суспільству, були запроваджені обмеження щодо здійснення грального бізнесу. Законом України «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15 травня 2009 року №1334-IV¹ як гральний бізнес, так і участь в азартних іграх були заборонені та опинилися поза законом.

Але гральний бізнес — це не лише обладнання для проведення азартних ігор, не спеціально обладнані для цього приміщення, а й його працівники — особи, за безпосередньої участі яких відбувається ігровий процес, особи, які здійснюють його технічне супроводження та обслуговування або сприяють комфортному і безпечному відпочинку в таких закладах.

За підрахунками спеціалістів станом на початок 2009 року в Україні у сфері грального бізнесу були задіяні близько чверті мільйона осіб.

Хто ці люди? У середньостатистичному казино є потреба в таких спеціалістах: працівники хостес (служба супроводження),

¹ Офіц. вісн. України. — 2009. — № 48. — Ст. 1609.

офіціанти, касири (в тому числі маніранери), працівники служби безпеки (камермени, безпека ігрного залу), круп'є (чіпер, дилер, інспектор), адміністративний персонал (пітбоси, менеджери, директор). Серед цих професій можемо побачити такі, що зустрічаються і за межами гральних закладів, і такі, що властиві лише казино.

Як здійснювалося правове регулювання їх діяльності в період, коли азартні ігри були дозволені в Україні, і як пропонується регулювати їх правовий статус у проектах законів, що дозволять та врегулюють діяльність з організації та провадження азартних ігор?

Ці питання зараз стоять достатньо гостро, адже Кабінет Міністрів України ініціював внесення змін до Податкового кодексу¹, які б встановили розміри оплати за патенти на здійснення діяльності у сфері азартних ігор, Міністерство фінансів України для обговорення розмістило на своєму сайті проект закону «Про азартні ігри»², альтернативний законопроект був запропонований Державним комітетом України з питань регуляторної політики і підприємництва³, до Верховної Ради останнім часом надійшло принаймні п'ять законопроектів, мета яких врегулювання питань цієї сфери підприємницької діяльності. Це все опосередковано свідчить про те, що найближчим часом гральний бізнес в Україні має бути легалізований, а працівники цієї сфери зможуть реалізувати свої професійні знання та вміння.

Всі роки існування грального бізнесу в Україні спеціального нормативного акта, який би регулював питання трудових відносин у зазначеній сфері не було, отже, правовідносини організаторів азартних ігор та осіб, які були зайняті у цій сфері, регулювались загальним законодавством про працю.

¹ Наказ Міністерства фінансів України №12 від 14 січня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=282468&cat_id=50097&search_param=%E0%7%E0%F0%F2&searchDocarch=1&searchPublishing=1

² http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=276157&cat_id=42320

³ http://www.dkrp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=143647&cat_id=59517

Національний класифікатор України, Класифікатор професій ДК 003-2010, затверджений наказом № 327 Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 року, містить лише дві професії у сфері грального бізнесу: букмекер (на перегонах) та круп'є (банківник) (код професії — 4213)¹. Кваліфікаційні вимоги до цих професій у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників відсутні. Тому кваліфікаційні вимоги, що ставляться до цих працівників, розробляла практика, виходячи з Ліцензійних умов провадження організації діяльності з проведення азартних ігор, затверджених Наказом Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва та Міністерства фінансів України від 18 квітня 2006 року № 40/374² (втратили чинність на підставі наказу Держкомпідприємництва № 171/1176 від 7 жовтня 2009 року)³, та із правил ділового обігу в цій сфері.

Посадові особи організатора діяльності із провадження азартних ігор повинні відповідати таким вимогам:

— керівник або його заступник — базова або повна вища освіта, стаж роботи, пов'язаної з проведенням азартних ігор, не менше 1 року;

— головний бухгалтер — наявність бухгалтерської або базової чи повної вищої економічної освіти, стаж роботи на посаді бухгалтера не менше трьох років.

У свою чергу, працівники організатора діяльності із провадження азартних ігор повинні відповідати таким вимогам:

— бути не молодше 18 років;

— мати відповідну професійну підготовку, необхідну для здійснення певного виду робіт щодо організації діяльності з проведення азартних ігор (при цьому рівень професійної підготовки працівників для здійснення певного виду робіт визначає керівник організатора).

За відсутності спеціальних освітніх програм підготовки спеціалістів грального бізнесу всіх ланок підготовку найбільш поширеної професії у сфері грального бізнесу — круп'є здійсню-

¹ http://hrliga.com/docs/KP-2010_r4.htm

² Офіц. вісн. України. — 2006. — № 22. — Ст. 1698.

³ Там само. — 2009. — № 89. — Ст. 3027.

ють самі гральні заклади — казино. Школи круп'є являють собою курси, на які приймаються чоловіки та дівчата віком 25-28 років, для яких необхідною є середня освіта, відсутність зовнішніх фізичних дефектів та розумової загальмованості.

У школі навчають техніці ведення ігор, розвивають комунікабельність і математичні здібності. Навчання закінчується так званим «тейбл-тестом» — своєрідним комплексним іспитом. Якщо особа успішно складає іспит, вона може бути допущена до роботи в казино.

При цьому, хоча азартні ігри у вигляді державних лотерей існували навіть за радянських часів, а держава завжди визнавала цю діяльність ліцензованою, вона ніколи не брала участь у підготовці або хоча б перевірці знань працівників цього виду бізнесу.

Останнім часом у засобах масової інформації та мережі Інтернет для обговорення були оприлюднені декілька законопроектів, які мають врегулювати галузь азартних ігор. Це законопроекти Міністерства фінансів України та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва «Про азартні ігри», законопроекти народного депутата України Г. Г. Москаля «Про порядок організації та здійснення азартних ігор в Україні»¹ та народного депутата України А. В. Шкіля «Про державне регулювання діяльності з проведення азартних ігор та винесення їх в гральні зони»² та два законопроекти народного депутата України О. А. Царьова «Про гральний бізнес в Україні»³ та «Про регулювання фінансової діяльності у сфері грального бізнесу в Україні»⁴.

Не беручи до уваги долю цих законопроектів на шляху до розгляду Верховною Радою України, а спостерігаючи лише загальні тенденції розвитку законодавства про ігорний бізнес, зазначаємо, що спільним для всіх законопроектів є те, що всі автори визнають необхідність жорсткого державного регулювання цієї сфери підприємницької діяльності, аж до встанов-

¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=35511

² http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=35556

³ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=41050

⁴ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=40297

лення державної монополії, встановлення обмежень на функціонування ігорних закладів та видів азартних ігор. Але в жодному із законопроектів чітко не визначаються питання правового регулювання відносин, які виникають між організаторами азартних ігор та найманими працівниками, не встановлюються кваліфікаційні вимоги до працівників.

Лише законопроект Міністерства фінансів України передбачає певні умови зайнятості у цій сфері, а саме, пряму заборону особам, які мають судимості за шахрайство, злочини у сфері господарської діяльності та інші корисливі злочини, займатись діяльністю у сфері азартних ігор (бути засновником, посадовою особою або працівником організатора чи оператора азартних ігор).

Законопроекти народних депутатів Г. Г. Москаля, А. В. Шкіля та О. А. Царьова, хоча і встановлюють віковий ценз для осіб, зайнятих у цій галузі (особи, які досягли 18 років), передбачають участь в азартних іграх на боці їх організатора осіб, які виконують свої обов'язки на підставі договорів цивільно-правового характеру. Так саме і проект Держкомпідприємництва передбачає, з одного боку, залучення до праці в галузі азартних ігор на підставі цивільно-правових договорів (трудових договорів), а з другого боку — вимагає від розповсюджувачів державних лотерей та працівників юридичних осіб — розповсюджувачів державних лотерей проходження фахової підготовки, що організовується єдиним оператором державних лотерей. Це свідчить про непослідовність суб'єктів законодавчої ініціативи, адже кваліфікація, спеціальність та професія є елементами трудової функції, яка є обов'язковою умовою трудового договору.

Таким чином, аналізуючи діяльність у сфері грального бізнесу та виходячи із змісту цивільно-правових договорів про надання послуг та трудових договорів, доходимо висновку, що переважна більшість робіт у казино та інших гральних закладах має постійний характер, а працівники у сфері азартних ігор мають визначену трудову функцію та підпорядковуються правилам внутрішнього трудового розпорядку. Лише за умови трудово-правового зв'язку між роботодавцем та працівником можливий постійний та суворий контроль за якістю виконання ним своїх обов'язків та рівнем його професійних знань та вмінь.

Трудове право має в своєму арсеналі достатньо великий перелік дієвих засобів впливу на працівників. Серед них, у першу чергу, можна виділити заходи, передбачені главою X КЗпП України «Трудова дисципліна», у тому числі і заходи дисциплінарної відповідальності. Лише за трудовим договором працівник може взяти на себе обов'язок працювати чесно, сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, дотримувати трудової і технологічної дисципліни, вимог нормативних актів про охорону праці та дбайливо ставитись до майна власника, а роботодавець буде мати можливість, вимагати виконання цього обов'язку працівником під загрозою застосування до нього дисциплінарних стягнень. Цивільно-правові договори і цивільне законодавство в цілому не дають можливості «роботодавцю» встановити виконавцю робіт обов'язки такого характеру — сфера регулювання таких договорів завжди буде незмінною — уречевлений результат, майже не зважаючи на шляхи та способи його досягання.

Другим, не менш дієвим важелем впливу на працівників, є заходи матеріальної відповідальності, які, у свою чергу, не обмежуються лише компенсаторною функцією даного виду юридичної відповідальності, а є дієвою допомогою у вирішенні питань збереження майна власника у недоторканності виховальним шляхом. Сам факт укладення договору про повну матеріальну відповідальність, у тому числі колективну (бригадну) матеріальну відповідальність, усвідомлення працівником того, що роботодавець своїм розпорядженням може стягнути з працівника суми заподіяної шкоди — стимулюють працівників до належного виконання своїх трудових обов'язків та збереження майна власника.

Отже, вважаємо, що в проекті Закону «Про азартні ігри» має бути передбачено таке:

1. Правовий зв'язок між організатором азартних ігор та найманими працівниками має базуватись виключно на нормах КЗпП України.

2. На державному рівні мають бути визначені освітні установи, які проводять навчання за програмами підготовки фахівців у галузі азартних ігор.

3. Орган ліцензування у цій сфері має проводити періодичні атестації працівників з метою перевірки їх знань та навичок.

4. Заборона працювати у сфері азартних ігор особам, які мають судимості за шахрайство, злочини у сфері господарської діяльності та інші корисливі злочини.

5. Встановлено мінімальний вік, з якого особа може бути учасником відносин у сфері азартних ігор.

Д. М. Кравцов

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗАНЯТОСТИ В СФЕРЕ ИГОРНОГО БИЗНЕСА

В статье раскрываются отдельные вопросы правового регулирования занятости в сфере игорного бизнеса. Автор анализирует тенденции развития законодательства об азартных играх в Украине, предлагает способы разрешения проблемных вопросов оформления отношений с работниками игорных заведений.

Ключевые слова: игорный бизнес, азартные игры, занятость населения.

D. Kravtsov

LEGAL REGULATION OF EMPLOYMENT IN THE BUSINESS OF GAMBLING

The article is devoted to the key issues of legal regulation of employment in the business of gambling. The author analyzes development of the legislation on gambling in Ukraine, offers the ways for resolving problematic issues of employment relations of gambling establishments.

Keywords: the business of gambling, gambling, employment.